

mis) ‘oploste’. Het kan zijn dat je als regisseur die tragediekoren onneembare barrières vindt (wat ik me kan voorstellen) of voor de dramatische handeling overbodige rommel (wat pertinent onjuist is), maar laat dan in ieder geval zien dat je over het ‘probleem’ van de koorzangen langer dan zes seconden hebt nagedacht, of schrap ze. *Déze* oplossing, van twee toffe alles-kits-achter-de-rits gozers, die wat in een microfoon mompelden en zingzegden, en verder een leuk moppie voor zich heen stonden te saxofonen of te synthesizeren, was helemaal niks, een gewild en gemakzuchtig Fremdkörper, met althans bij deze kijker voornamelijk irritatie als resultaat.

Kalme glimlach

Vanaf het moment dat Ajax zich, losjes vanuit de pols, naar de andere wereld heeft geschoten, veranderde de toon van de voorstelling direct en ingrijpend. De waterverf werd publiekelijk weggedoucht, de kleding ververst, de theateromgeving verzakelijkt. Op de canapé van Athena, hoog boven het speelvlak, nam plaats: Noraly Beyer, nieuwslezeres van het Nederlandse tv-journaal, hier in functie van rechter-van-dienst. De te behandelen kwestie werd door haar nuchter gepresenteerd: aan de orde is de vraag of het lichaam van Ajax wordt begraven, wat betekent dat hij deel blijft van onze geschiedenis, dan wel dat het wegrot uit ons collectieve geheugen. Scherper gesteld: is vergiffenis mogelijk? Als jury werd door haar

een vijftwintigtal mensen uit het publiek geïnstalleerd, zij die (vrijwillig) hadden gekozen voor de ‘adventure seats’ aan weerszijden van het speelvlak. De pleiters vóór en tégen drentelden voor de twee jurytribunes heen en weer, en namen niet zelden ook ons in vertrouwen. Rechter Noraly Beyer corrigeerde op grof taalgebruik, onevenwichtige beïnvloeding van de jury, en slechts een enkele keer schoot ze uit haar slof (‘U irriteert mij’).

Dit tweede deel van de voorstelling *Ajax* – aan Sophocles’ origineel schatplichtig en uiteindelijk door Ko van den Bosch uitgeschreven – leek aanvankelijk een sinecure, maar de gewisselde argumenten tilden het probleem (begraven of niet begraven) vrij snel uit boven de anekdotiek. Dat was vooral te danken aan het venijnige redenaarstalent van Frank Lammers (in deel een van de voorstelling nog een verveeld-wulpse Athena, nu in de rol van de haatdragende Menelaos), en de milde ironie van Sam Bogaerts (Odysseus). Toen de jury was weggeleid voor intern beraad, moesten vooral die twee ons wachten op de uitspraak de moeite waard maken. Ze waren daarin op hun mooist als ze het gestuntel, wat wachten in een theaterzaal altijd zal blijven, niet met flauwekul opristen, maar écht wachten lieten zijn, inclusief het nonchalant of onhandig uitwisselen van een paar onverwachte subteksten en commentaren bij hun eigen publieke pleidooien van daarvoor. Dat de jury-uitspraak in verreweg de meeste van de voorstellingen niet echt zal hebben verrast, doet minder ter zake dan

het feit dat de wijze waarop dit tweede deel was geënceneerd, een daadwerkelijke spanning opriep: er leek echt iets wezenlijks op het spel te staan, en die ogenschijnlijk eenvoudige vraag waartoe Noraly Beyer de kwestie terugbracht – is er vergiffenis mogelijk, spreekt er nog geweten uit onze wetten? – leek zo gek nog niet.

En Ajax zelf? Uit Homeros’ *Odyssee* weten we dat het Odysseus toegestaan was om de gestorven titelheld zelfs tot in de Hades op te zoeken. Alle doden van de Trojaanse oorlog visten tijdens dat bezoek bij hem naar nieuwtjes uit het rijk der stervelingen. Alleen Ajax niet. Hij zweeg. Odysseus was zelfs bereid om de schim van Ajax alsnog de begeerde wapens van Achilles te schenken. Ajax weigerde, hij berustte. Zo liep Ko van den Bosch’ titelheld tijdens de rechtszitting ook rond, nonchalant sigaretten rokend, met af en toe die kalme glimlach op het gezicht, die al sprak uit de laatste woorden waarmee hij van het Licht van de Dag, zijn leven, afscheid nam: ‘Je kreeg het laatste / dat Ajax voor je had. Het volgende is / voor de schimmen in de kamers van de dood.’

Ajax is een indrukwekkende productie geworden, die meer voorstellingen verdiende dan het schamele dozijn dat het op sterven na dode, want al bijna van de subsidiekaart weggeveegde ‘regisseurshuis’ FACT kon programmeren. De moeite van een reprise meer dan waard, dunkt me.

Verloren gelopen in een tunnel

Steven De Belder over de Parijse etappe van *Highway 101* van Meg Stuart/Damaged Goods

In *Highway* werkt Meg Stuart naarstig aan de destructie van oude tegenstellingen tussen het reële en het virtuele, tussen de materiële fictie van het danstheater en de onstabiele verleiding van het (digitale) beeld. In wisselende architecturale omgevingen bouwt ze een parcours op dat de matrix van ons kijkgedrag subverteert en waarin reëel aanwezige lichamen steeds verder weg lijken te vloeien. Ze herschept ruimtes in driedimensionale vlakken waarin de toeschouwer wel beseft dat hij samen met de performers aanwezig is, maar waarin men het gevoel krijgt dat het allemaal niet werkelijk meer is. Dat hoeft niet eens met een bombardement van camerabeelden; een uitgekiende regie van kijkkaders produceert een zelfde effect. Zo werd de materialiteit van de danser verpulverd in het Brusselse ‘spook’-huis, waarna de stabiele toeschouwerspositie in het Weense ‘moeras’ werd opgeslokt. In Parijs werd ge-

werkt met het concept ‘tunnel’, waarin het blikveld heen en weer geslingerd wordt tussen essentie en deviatie. Jammer genoeg slaagt deze etappe er niet in een zelfde intensiteit te bereiken als de vorige twee.

Spoken, moerassen en tunnels zijn externe perspectieven, die los van het creatieproces door Rudi Laermans en Myriam Van Imschoot bedacht werden voor de begeleidende *Journals*, ditmaal gevuld met Peter De Jonges uitgebreide opsomming van wetenschappelijke contexten van de term ‘tunnel’. Maar het blijken zinvolle en verbazend consistente invalshoeken om de veelheid van indrukken een eerste ordening te geven. Wat zou dus een ‘tunnel’ kunnen zijn? Eens men zich moeizaam een weg gebaad heeft door de over- of ondergedetermineerde omgeving van bijvoorbeeld een bergmassief of een zee, is de doorgang vrij onprobleematisch, beschermd en beheersbaar. Deze

artificieel lege ruimte laat zo een bijzondere concentratie op het essentiële toe. In het jargon van de internet-providers is een ‘tunnel’ een gesloten en veilige ketting voor datatransmissie midden in een publiek netwerk; aërodynamische tests of nucleaire deeltjesversnellers zijn eveneens in specifieke tunnels gelokaliseerd. *Highway@Paris* duikt onder in de kelderderdieping van het Centre Pompidou. De kale en neutrale ruimtes voelen aan als tunnels onder de kolos van industriële barok, die volgestouwd is met de adembenemende diversiteit van de twintigste-eeuwse kunst. Een beschermende mantel voor de derde *test area* van Stuarts mobiele onderzoek naar toekomstige vormen voor de interactie tussen het lichamelijke en het visuele.

In een smalle ruimte worden aan weerszijden beelden van dansers geprojecteerd die op de camera’s toelopen en frontaal korte acties